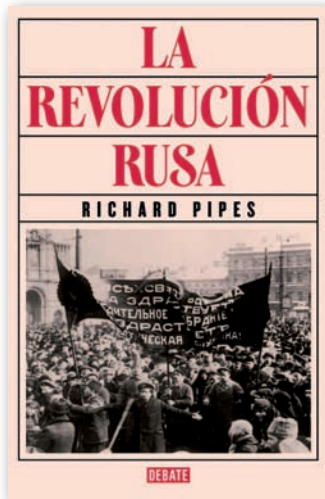

Lectures recomanades

La Revolució Russa

"No hi va haver res positiu ni grandios en la Revolució Russa"

Richard Pipes (27 de gener, *El País*)

Diu l'autor d'aquesta magistral obra que la Revolució Russa sigui probablement l'esdeveniment històric més important del segle XX (segle ja de per si "intens" en Història). No obstant això, i malgrat que no falta bibliografia, encara persisteix un gran desconeixement i mites crònics sobre el tema. El llibre de **Richard Pipes** (Polònia 1923), una de les referències principals sobre el tema, escrit el 1990 i magníficament editat per primera vegada en castellà amb segell Debat (Random House), constitueix el primer intent d'escriure de manera exhaustiva sobre la Revolució russa des de la decadència de l'antic règim, que l'autor situa cap a 1899, i fins a la instauració del Terror vermell durant la dècada dels anys 20. Es tracta d'un llibre escrit amb una intel·ligència sorprenent la lectura, exigent (més de 1000 pàgines), té un retorn altíssim. En molts aspectes, estructura, estil i profunditat, recorda altres grans clàssics de la història com l'obra de **Tocqueville** sobre la Revolució Francesa, L'antic règim i la Revolució.

El llibre del professor Pipes és avui ja una de les obres indiscutibles de referència per aproximar la Revolució Russa. El llibre aborda tant els esdeveniments, com les persones darrere dels mateixos. El llibre conté una vastíssima quantitat de fonts, posant en valor tots els testimonis en primera persona disponibles, per esbossar el perfil psicològic dels principals protagonistes i tractar d'entendre les motivacions darrere dels fets.

La gran solidesa intel·lectual de Pipes, influït, entre d'altres, per pensadors de Viena com **Ludwig von Mises** i **F.A. Hayek**, fa que l'obra contingui grans

llicions de política, economia, sociologia i ètica. Pipes, per exemple, entén bé la importància de les institucions i la seva evolució al llarg del temps o el concepte d'"ordre extens" el que facilita al lector una descripció profunda de les institucions que van caracteritzar la Rússia rural tsarista -fixada en l'imaginari col·lectiu a través de les obres de grans mestres de la literatura com **Tolstoi**- caracteritzada per usos i costums més que per lleis escrites, entre molts altres elements de gran finesa intel·lectual que conté el llibre.

Una de les grans llicions del llibre, i aspecte transversal en tota l'obra, és la incidència que sovint persones concretes tenen en l'esdevenir dels fets. Al llarg de les pàgines, es reflecteix perfectament la tensió constant que, en molts moments de la Història, hi ha entre la política reformista, pragmàtica i la seva visió antagonista, el somni revolucionari. El primer arquetip es correspon, per exemple, amb el líder de la burgesia tsarista reformista **Stolipin**; polític d'aires canovistas malgrat que la Història no accepta comparacions. Els intents reformistes de Stolipin i els seus intents per construir grans consensos, allunyant-se de polítiques de màxims, van ser boicotejats una i altra vegada per la retòrica revolucionària (populisme) de la nova classe intel·lectual, «Intelligentsia», element central en l'esdevenir tràgic dels esdeveniments a Rússia. Aquesta «Intelligentsia» conquistarà a poc a poc el monopoli del discurs intel·lectual en un enfocament des de dalt, centralitzat i fràgil basat en l'enginyeria social i serà la que dota de càrrega política i filosòfica al moviment revolucionari per a la seva tracció.

L'enfocament platònic dels intel·lectuals es va imposar a la intel·ligència Tocquevilliana de líders com el citat Stolipin, -posats en valor en l'obra de Pipes-, la proposta de Reforma Agrària, per exemple, resulta tremendament avançada i moderna per a l'època i que el líder reformista va saber defensar amb gran brillantor.

Tot l'anterior vol subratllar un dels fets fonamentals del llibre i és que la Revolució Russa no va ser inevitable sinó el resultat pretès per una minoria política i intel·lectual el que contradiu el caràcter ineluctable per a molts i que se sol associar amb unes condicions econòmiques i polítiques paupèrrimes. Rússia patia un lleu retard respecte a altres potències del seu entorn, però durant les dècades prèvies a 1917, el país va prosperar enormement, i com mai abans, des de tots els punts de vista (econòmic, polític i social). La producció agrícola, per exemple, de blat i sègol pas de 662 i 701 tones en 1891 -726 i 868 el 1915 respectivament. Aquest auge econòmic havia anat acompanyat de no pocs avenços a nivell de llibertats polítiques i jurídiques.

LES REBEL·LIONS SUCCEIXEN; LES REVOLUCIONS ES FAN

Pipes, entre d'altres mites, desmunta el suposat caràcter espontani dels fets d'Octubre que van enderrocar el Tzar -idealitzats pel metratge Octubre de **Serguei Eisenstein**-, la veritat és que **Nicolau II** havia abdicat al març, i igualment cert és que fins i tot abans que l'absolutisme rus col·lapsés amb la Rebel·lió de Petrograd (després Leningrad, finalment Sant Petersburg) al febrer, l'autèntica revolució russa, el procés reformista iniciat pel gran tsar reformista **Alexandre II** -l'última finestra de grandesa que li quedarà a Rússia- havien conduït a millores tan prometedores com la independència total i absoluta de les universitats o l'eliminació de la servitud en 1861 (més de 50 anys abans que els fets amb els que encara avui molts associen aquest canvi).

Posats en ordre els esdeveniments, i com bé argumenta Pipes, els fets d'Octubre van ser un Cop d'Estat en tota regla per part dels bolxevics contra el Govern provisional de la República liderada per l'irresponsable d'**Alexander Kèrenski**, socialista revolucionari, qui només va entendre la complexitat de Governar quan ja era massa tard. El llibre explica amb tot detall la manera conspirativa amb la qual els bolxevics van prendre el poder per la força a l'octubre i l'aclaparador rebuig frontal que el cop d'Estat de Lenin va tenir entre totes les classes socials (especialment entre treballadors i camperols). D'aquí, la cruenta Guerra Civil subsegüent o la maquinària de Terror necessària per implementar els canvis en el camp.

Pipes estableix de forma clara la distinció entre rebel·lió, procés espontani de derrocament del Govern, i revolució, realitzada amb un alt component teòric, amb un objectiu, la conquesta del poder, i dirigida per una elit. En la Revolució Russa tenim perfectament explicats tots dos arquetips: revolució fallida Febrer 1905, la Revolució de febrer 1917, cop d'Estat bolxevic d'octubre que donarà pas a una Guerra Civil. Aquesta resistència interna, que durarà fins 1922-1923, és mostra inequívoca d'aquest cop d'estat dels bolxevics.

El llibre descriu sense concessions als Bolxevics -uns bèsties-, comparables a tots els efectes amb el pitjor del feixisme i el nazisme. El comunisme, però, és un isme que encara gaudeix de cert romanticisme entre certs cercles intel·lectuals o entre joves, fent que aquest no estigui ni de bon tros tan estigmatitzat com ho estan els altres dos.

Pipes desmunta el mite construït al voltant de Lenin i ens descobreix un líder amb escassa preparació intel·lectual, fill de família benestant del règim, frustrat i d'escàs talent o brillantor. Es tracta, per contra, d'un personatge vil, desposseït d'empatia, fred i d'un polilogisme fanàtic. Els grans referents de Lenin, despullat de qualsevol escrúpol moral i que en la seva trajectòria com a polític va donar nombroses mostres de gran crueltat i covardia van ser els líders del Terror de la Revolució Francesa com Robespierre i des del principi va buscar la conquesta del poder a qualsevol preu.

El gran missatge de l'obra, és una condemna moral, sense paliatius, del règim bolxevic i la condemna es realitza de forma explícita i en base a una lectura moral dels resultats en què va derivar "l'assalt al cel" de Lenin i companyia.

El règim bolxevic, com la resta d'empreses comunistes, va violar el principi moral pel qual les persones han de ser tractades com a fins en si mateixos, no com a mitjans instrumentals amb l'única finalitat de conquerir i mantenir el poder. D'aquí la frase esmentada en el frontispici d'aquesta ressenya del propi Pipes, resumint el missatge de la seva obra en una entrevista recent a propòsit del primer centenari de la Revolució.

Hi ha llibres que poden arribar a esgotar un gènere. El llibre de Pipes gairebé ho aconsegueix sobre un tema que resulta incommensurable.